

Una mirada al centenari de Joan Fuster

Joan Fuster és l'intel·lectual valencià més rellevant de l'època contemporània i un dels principals escriptors en llengua catalana de qualsevol època. Va nèixer, a Sueca, el 23 de novembre de 1922 i s'ha convertit en un punt de referència permanent i una figura imprescindible. Amb motiu de la commemoració del centenari del seu naixement —i també als trenta anys de la seua mort, el 21 de juny de 1992—, durant el 2022, declarat l'Any Fuster, s'ha recordat l'autor de manera extensa, intensa i diversa, amb nombroses iniciatives acadèmiques i culturals.

Fuster ha estat present, constantment, en tots i cadascun dels mesos d'aquest 2022. L'han recordat i revisitat les universitats (Universitat de València, Jaume I de Castelló de la Plana, d'Alacant, de Barcelona, de les Illes Balears, de Poznan, de Zurich, de Leeds, de Paris 8...), amb simposis, jornades, taules redones o conferències; els centres d'ensenyament secundari mitjançant cursos per als seus professors (així, entre d'altres indrets, a València, Alcoi o Castelló de la Plana) i fins i tot alguns centres escolars hi han inclòs al seu calendari activitats d'orientació didàctica. En la commemoració s'han implicat també els diferents governs (la Generalitat Valenciana, la Generalitat de Catalunya i el Govern Balear, cadascun dels quals han tingut el seu comissariat per a l'Any Fuster), institucions i organismes (Institut d'Estudis Catalans, Institució de les Lletres Catalanes, Institut Interuniversitari de Filologia Valenciana, Càtedra Joan Fuster, Acadèmia Valenciana de la Llengua, Consell Valencià de Cultura, Ajuntament de Sueca, Institució Alfons el Magnànim...), centres i entitats (Espai Joan Fuster, Escola Valenciana, Acció Cultural del País Valencià, Obra Cultural Balear...), el món editorial (amb reedicions, noves edicions i traduccions d'algunes obres fusterianes o bé mitjançant llibres i treballs d'estudi sobre la seua producció) i les publicacions periòdiques (revistes com ara *Serra d'Or*, *L'Espill*, *Revista Valenciana de Filologia*, *L'Avenç*, *Saó*, *Llengua Nacional*, *El Temps*...; diaris com *Levante*, *El País*, *La Vanguardia*, *El Món*...). El balanç és ben positiu; per la quantitat, sovint la qualitat

i, especialment, per la dimensió nacional que ha adquirit aquesta commemoració unànime i compartida per tots els territoris de la nostra llengua.

Davant la impossibilitat d'encabir-ne l'extens conjunt en poques pàgines, tot seguit s'esmenten, únicament, publicacions monogràfiques sobre l'autor, algunes activitats de dimensió continuada o extensa (per la durada en el temps i per la quantitat de participants —del tipus simposi i jornada o bé cicles—), certes edicions o reedicions d'obra fusteriana i l'esment d'alguna activitat cultural especialment singular.

Dins la col·lecció Càtedra Joan Fuster de Publicacions de la Universitat de València, s'han publicat un total de quatre llibres d'estudi de la producció fusteriana. El primer, aparegut el mes de febrer, *La nació literària de Joan Fuster*, de Vicent Simbor, estudia el concepte de nació en l'escriptor, el qual estava plenament lligat a la llengua i la literatura. El segon, al mes de març, *Joan Fuster i el periodisme*, de Josep L. Gómez Mompart, Joan Manuel Tresserras, Empar Marco, Francesc Pérez Moragón i Àngel Cano, és una primera aproximació coral a l'estudi del corpus periodístic fusterià. El tercer, d'abril, *Joan Fuster i «Serra d'Or»*, d'Àngel Cano Mateu, analitza les col·laboracions de l'autor en aquesta revista i les caracteritza com a article literari. I el quart, publicat pel novembre, *Una posteritat de paper. Simposi Internacional Joan Fuster*, editat per Ferran Carbó, Antoni Furió i Tobies Grimaltos, recull les setze ponències, revisades i ampliades, que es presentaren en el simposi celebrat a la Universitat de València entre el 28 de febrer i el 2 de març. Aquest extens llibre aprofundeix en l'estudi i l'anàlisi de la seua producció, del seu pensament i de la seua personalitat, des de tres àmbits acadèmics: la filologia, la història i la filosofia.

Joan Fuster. D'un temps, d'un país (1922-2022) és una esperada i necessària biografia de Joan Fuster, de Francesc Pérez Moragón i Salvador Ortells, feta amb rigor mitjançant la consulta de l'arxiu documental de l'escriptor, i editada per la Institució Alfons el Magnànim i amb la col·laboració del Consell Valencià de Cultura, la Generalitat Valenciana i l'Ajuntament de Sueca.

Altres llibres que han aparegut sobre Fuster són *Joan Fuster. Figura d'un segle*, editat per Antoni Martí Monterde i Àlex Matas Pons, a la Universitat de Barcelona, amb els materials provinents del simposi que es va fer en aqueixa universitat; *Per què Fuster tenia raó*, de l'historiador Pau Viciano, i *Fuster i els mallorquins. El debat identitari a la Mallorca tardofranquista*, de Gabriel Ensenyat Pujol; tots dos en Edicions 314. El primer aprofundeix en línies bàsiques del pensament fusterià, i el segon va obtenir el 2021 el premi Joan Fuster d'assaig dels Premis Octubre. També cal fer esment, entre d'altres, d'*A casa Joan Fuster. Les tertúlies de Sueca*, de Salvador Vendrell, publicat per Onada Edicions, i *La tertúlia de Joan Fuster*, de Xavier Serra, editat per Afers; tots dos remetent a les converses mantingudes a la seua vivenda del carrer sant Josep, número

10, de Sueca. El llibre *Joan Fuster i Sueca*, de Francesc Pérez Moragón i Salvador Ortells, d'Edicions 96, Ajuntament de Sueca i Espai Joan Fuster, revisa la relació fidel de l'autor amb el seu entorn més pròxim. També cal referir altres llibres com *Alacant queda molt lluny. Joan Fuster i el sud del País Valencià*, d'Antoni Rico i Garcia, per Edicions de Frontera; l'homenatge, d'autors diversos, *FUSTERies del pont*, d'Edicions el Pont; o, de divulgació, *Fuster, sense manies (destinat, sobretot, a joves)*, de Vicent Artur Moreno, publicat per Denes.

Cal assenyalar els monogràfics i dossiers dedicats en revistes acadèmiques. Així *L'Espill*, número 67, conté, d'una banda, el conjunt «Joan Fuster, cent anys (1922-2022)», amb setze articles d'estudiosos de l'obra fusteriana, i, de l'altra, un conjunt d'opinions sobre la lectura que es pot fer en el segle XXI del seu llegat; *Serra d'Or*, al número 747, del mes de març, va dedicar un dossier «Tot recordant Joan Fuster en el centenari del naixement», i *Revista Valenciana de Filologia*, número 6, ha reunit el dossier «Joan Fuster i la filologia», amb sis col·laboracions. També revistes com *Llengua Nacional*, número 120, han dedicat números especials a l'autor. A més, cal dir que altres revistes com *L'Avenç* o *Saó* han tret articles puntuals.

Les activitats acadèmiques de debat i d'aprofundiment sobre la producció de l'autor han estat diverses. La Càtedra Joan Fuster de la Universitat de València va organitzar, entre el 28 de febrer i el 2 de març, un *Simposi Internacional Joan Fuster*. El plantejament implicava una nova aproximació interdisciplinària a la producció de l'autor des de tres àrees de coneixement: la filologia, la història i la filosofia. Entre els setze especialistes, cal assenyalar la participació internacional, amb Veronica Orazi, de la Università degli Studi di Torino; Roger Friedlein, de la Ruhr-Universität Bochum; o Joan Ramon Resina, de la University of Stanford. La mateixa Càtedra Joan Fuster, tres mesos abans, pel novembre de 2021, s'havia avançat a la inauguració de l'any de la commemoració amb la realització d'una *XIII Jornada Joan Fuster*, celebrada a Sueca, i amb una temàtica nova entre els estudis fusterians, com era «Joan Fuster i el periodisme», mitjançant la participació de cinc conferencians. També a la Universitat de València s'ha realitzat, el 18 de novembre, la *XVIII Jornada de Musicologia Avamus* «Musicologia des del marge. Joan Fuster revisitat», amb tres comunicacions i una taula redona.

Entre el 2 i el 4 de febrer de 2022, es realitzava a la Universitat de Barcelona el *Simposi Joan Fuster. Figura d'un segle*, amb la participació de vint-i-un estudiosos. A la mateixa universitat, el 25 d'octubre, s'ha fet la jornada *Joan Fuster entre la història social de la llengua i la crítica literària*, amb tres conferències. El Memorial Democràtic de la Generalitat de Catalunya ha organitzat, els dies 5 i 6 d'octubre, la jornada *Joan Fuster: història i memòria*.

Coorganitzat per la Universitat de les Illes Balears, l'IEC de Palma, el Govern Balear, l'Ajuntament de Palma, Obra Cultural Balear i la Reial Acadèmia de Belles Arts, s'ha realitzat un ambiciós conjunt de dues jornades i dos cicles de conferències a Mallorca. Així, la *Jornada d'Estudi Joan Fuster*, amb sis ponències impartides el 20 d'octubre a la UIB; o la *Jornada «Llegir Joan Fuster»*, amb cinc ponències entre els dies 21 i 22 d'octubre a la Fundació Mallorca Literària.

El mes d'abril es va realitzar un acte a la Universitat Jaume I de Castelló de la Plana, amb dues conferències, de Francesc Pérez Moragón i de Vicent Salvador, que presentaren i tractaren, respectivament, un esbós biogràfic i un Fuster polièdric. També cal assenyalar que el 23 de maig, a la Universitat de Barcelona, la conferència de clausura del *Màster d'Estudis Avançats de Llengua i Literatura Catalanes*, fou de temàtica fusteriana, impartida per Carme Gregori.

El 28 de setembre es va realitzar a l'Institut d'Estudis Catalans, i amb la col·laboració també de la Institució de les Lletres Catalanes, de l'Institut Interuniversitari de Filologia Valenciana i de la Càtedra Joan Fuster, la jornada acadèmica *La vigència de Joan Fuster*, amb la participació de dotze ponents; a més de la inclusió en el programa d'una taula redona. Una part d'aquesta jornada s'ha repetit a la Universitat de València, a la qual s'han afegit noves participacions, el 14 de desembre, organitzada per l'Institut Interuniversitari de Filologia Valenciana.

L'organització i la difusió també han tingut ressò internacional. El 22 d'abril la commemoració del centenari va arribar a la Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu (Polònia) mitjançant una jornada monogràfica sobre Fuster amb tres ponències. La Universität Zürich, mitjançant el Romanisches Seminar, es va sumar al recordatori internacional amb una conferència, sobre el compromís fusterià, de la professora Carme Gregori, impartida el 27 d'abril. I la University of Leeds va organitzar, els dies 23 i 24 de novembre, la jornada de videoconferències *Joan Fuster al Regne Unit*, amb la participació de cinc conferenciantes. També els dies 27 i 28 d'octubre es van realitzar, sobre Fuster, el *Seminari Internacional Gare de France IV*, organitzat per la Université Paris 8, amb la col·laboració de l'Institut Ramon Llull i la Universitat de Barcelona, amb alguns participants de França com Fabrice Corrons o Annick Allaigne.

Com a cicles extensos, amb activitats repartides en el temps, cal esmentar que la Càtedra Joan Fuster, el Vicerectorat de Cultura i l'Aula de Música de la Universitat de València han organitzat el cicle *Joan Fuster a La Nau*, durant cada setmana del mes de novembre del 2022, amb tres taules redones (sobre la relació entre l'assagista i, respectivament en cada taula, l'art, els escriptors i la recerca investigadora i la universitat); i, a més a més, s'hi han interpretat dos concerts (un sobre els compositors que van musicar textos de Fuster i hi van tenir relació, com, per exemple, Matilde

Salvador o el mestre Palau; i l'altre concert amb peces de compositors sobre els quals Fuster va escriure, com ara Mozart, Debussy i Ravel). També a la mateixa universitat, a la Facultat de Ciències Socials, s'ha organitzat el cicle *Joan Fuster i les Ciències Socials al País Valencià*, durant cinc dies entre el 7 d'octubre i el 4 de novembre, amb conferències i taules redones.

És també rellevant el cicle *Mirades sobre Fuster* de l'Acadèmia Valenciana de la Llengua realitzat a la Universitat de València, amb dotze conferències, una cada mes, entre el 18 de novembre de 2021 i el 24 de novembre de 2022. També l'Acadèmia Valenciana de la Llengua i el Pen Català han organitzat el cicle intitulat *Converses amb Joan Fuster (amb motiu del centenari de l'escriptor)*, amb vuit activitats repartides a indrets com Lleida, Alacant, Barcelona, València, Sueca, Girona i Mallorca. Entre el 30 de novembre i el 15 de desembre s'ha fet a l'Institut Valencià d'Art Modern (IVAM) un cicle, coordinat per Francesc Pérez Moragon, amb dues conferències, de Lola Badia i Juan Manuel Bonet, i dues taules redones.

Com abans s'ha assenyalat, a Mallorca cal referir els dos cicles *Els Dimecres Fusterians* i *Els Dijous Fusterians*, durant octubre i novembre, amb la participació de set conferenciants.

A la Universitat d'Alacant es va realitzar, el 10 de maig, la *VI Jornada del Grau de Filologia Catalana (en homenatge a Joan Fuster)*, amb taules redones i xarrades. La 4a edició de la *Vila del Llibre de l'Escala*, dedicada enguany al País Valencià, durant els dies 11 i 13 de març va tenir Fuster com a protagonista principal, respectivament, mitjançant les activitats «Nosaltres les fusterianes» i «Joan Fuster visita Josep Pla».

Orientades a l'ensenyament s'han fet les *I Jornades Ensenyar Fuster*, celebrades els dies 3 i 4 de juny a València; o les jornades del CEFIRE de Castelló intitulades *Aproximació Didàctica a Joan Fuster*, realitzades els 24 i 25 de maig.

Entre les noves edicions i reedicions d'obres de Fuster, cal assenyalat l'aparició de dos volums més (iv i v) de la nova edició de l'*Obra completa* del suecà, a cura de Josep Palàcios i Antoni Furió, que reuneixen els seus estudis sobre llengua i literatura, coeditada per Edicions 62, Publicacions de la Universitat de València i Institució Alfons el Magnànim. També cal esmentar la nova edició de *Diari 1952-1960* a cura d'Enric Iborra, a Edicions 314; la de *Nosaltres, els valencians* amb pròleg de Salvador Ortells, per Edicions 62; la reedició, commemorativa i no venal, de *Diccionari per a ociosos* amb la introducció de Vicent Salvador, d'Edicions 62 i l'Acadèmia Valenciana de la Llengua; l'edició de *Consells, proverbis i insolències* amb pròleg de Jordi Muñoz, per Ara Llibres, i l'edició de *Causar-se d'esperar* amb introducció de Ramon Pla i Arxé, per Edicions 314. Cal indicar també la nova edició del llibre d'entrevistes fetes a Fuster, *De viva veu* a cura d'Isidre Crespo i pròleg d'Enric Sòria, en coedició entre

l'editorial Afers i la Institució Alfons el Magnànim. També la Institució Alfons el Magnànim ha coeditat, ara amb l'Acadèmia Valenciana de la Llengua, *Poesia completa* de Joan Fuster, amb edició i pròleg de Salvador Ortells, publicació que es converteix en l'edició de referència. Cal incloure, entre les noves edicions, l'aparició del volum 17 de la *Correspondència fusteriana*, amb els valencianistes de postguerra, a cura de Faust Ripoll, editat per Edicions 3i4.

Respecte a les publicacions de Fuster que són una selecció o reculls de textos, cal destacar *Escritos de crítica cultural*, a cura de Francesc Pérez Moragón i Salvador Ortells, de Publicacions de la Universitat de València i, que és un recull d'articles en castellà, que s'havien editat en diaris i revistes, que tracten sobre art, música i literatura. Altres recopilacions de textos de Fuster són *Figura d'assaig: literatura, crítica, cultura (1948-1992)*, preparat i prologat per Antoni Martí Monterde, i editat per Comanegra; *Escrits de combat*, amb pròleg de Josep-L. Carod-Rovira i epíleg de Ferran Garcia-Oliver, publicat per Edicions 3i4; *Fuster instantani*, de Josep Ballester, per Ambra llibres; i el llibre *L'assaig dispers*, de Joan Fuster, per Vincle Editorial. També ha aparegut l'antologia *77 poemes*, a cura de Josep Ballester, publicada per Pagès Editors. El mateix curador ha preparat el llibre *No prosa. Poemes entre el surrealisme i la ironia*, editat per Saldonar. Destinat al jovent, cal fer esment de l'antologia *Joan Fuster per a joves*, preparada per Salvador Vendrell i publicada per Onada Edicions, amb difusió docent en ESO i Batxillerat, i *Una invitació a llegir Joan Fuster. Material didàctic*, preparada per Josep Antoni Fluixà i publicada per l'Acadèmia Valenciana de la Llengua. També en aquest àmbit cal situar la nova edició del llibre fusterià per a infants, intítulat *Abans que el sol no creme...*, amb il·lustracions de Sime Llicer Ferri i s'ha reeditat *Joan Fuster recitable*, d'Edicions 96.

Un capítol diferent són les traduccions que s'han fet de les seues obres, com ara *Sagitario*, traduïda per Maria Rosich al castellà i amb pròleg de Mercedes Cebrián, i coeditada entre Rayo Verde i l'Acadèmia Valenciana de la Llengua; i *Final Judgements*, traduïda a l'anglès per Mary Ann Newman, i coeditada entre Fum d'Estampa Press i l'Acadèmia Valenciana de la Llengua.

Un altre tipus d'activitats diferents que cal esmentar són les exposicions: *Joan Fuster en el seu temps*, inaugurada el 21 novembre al Centre del Carme de València, amb Francesc Pérez Moragón, Salvador Ortells i Edelmir Galdón com a comissaris; *Fons d'Art de Joan Fuster: una visió inèdita*, inaugurada el 25 de març a l'Espai Joan Fuster de Sueca, amb Enric Alforja, Aida Ferri i Rubén Gregori com a comissaris; l'exposició virtual *Joan Fuster (llegir és seguir vivint)*, de la Biblioteca d'Humanitats de la Universitat de València, i, dins una jornada Fuster, l'exposició *Joan Fuster, una vida il·lustrada*, inaugurada el 22 de novembre a la Universitat d'Alacant, acompanyada

amb una conferència de Joan Borja i una mostra bibliogràfica *Joan Fuster i el Territori: una visió meridional*.

També cal referir algunes activitats més singulars com l'espectacle teatral i musical *Els tocadiscos de Joan Fuster*, estrenat al Teatre Principal de València el 22 d'abril, amb direcció musical i text de Pau Alabajos; el cicle de projeccions d'entrevistes i documentals sobre l'assagista, *Joan Fuster en pantalla*, projectat a la Filmoteca Valenciana, o el documental *L'empremta de Joan Fuster*, produït per VITV i a ÀPunt; a més dels dos concerts ja assenyalats al Centre Cultural La Nau de la Universitat de València; o altres activitats com *Aforismats*, una producció de l'Institut Valencià de Cultura, entre el 19 i el 29 de desembre al Teatre Rialto, sobretot destinada al jovent i basada en aforismes. A més, cal fer esment de l'acte d'homenatge del 23 de novembre, *Cent de Fuster*, de la Conselleria d'Educació, Cultura i Esport, de la Generalitat Valenciana. Finalment, la Dirección General del Libro y Fomento de la Lectura també ha organitzat un homenatge intítulat *Joan Fuster: antropomórfico por casualidad*, amb cinc participants, realitzat a Madrid el 28 de novembre.

Tot plegat ha estat un any intensísim per les nombroses iniciatives i la quantitat d'activitats, a tots els nivells i àmbits, que ha confirmat, amb claredat, la vigència i la projecció de l'obra, el pensament i la personalitat de l'escriptor de Sueca.

FERRAN CARBÓ
Universitat de València
ferran.carbo@uv.es
ORCID 0000-0001-6147-1330